

УДК 341.16:001; 316.77

О.А. Юрченко

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОГРАМИ ЮНЕСКО «ІНФОРМАЦІЯ ДЛЯ ВСІХ» В УКРАЇНІ

Стаття присвячена проблемам комунікацій та інформації, що знаходяться в центрі уваги програми ЮНЕСКО «Інформація для всіх», та шляхам її реалізації в Україні.

Ключові слова: комунікації, інформація, ЮНЕСКО, IFAP.

О.А. Yurchenko

OF UNESCO «INFORMATION FOR ALL» IN UKRAINE

The article is devoted to the problems of communications and access to information in the UNESCO «Information for All Programme».

Keywords: communications, information, UNESCO, IFAP.

У сучасному глобалізованому світі комунікація та інформація є рушійними силами прогресу, сприяючи підвищенню рівня і якості життя. Інформаційно-комунікаційні технології надають людям в усьому світі нові й надійні можливості розвитку. Водночас ще багато країн, і передусім, найменш розвинені, не мають повноцінного доступу до інформації та до інформаційних обмінів, що позбавляє їх шансів на перспективи довгострокового та стійкого розвитку. Ця проблема є актуальною і для України. Відповідно до Закону України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки» [2], одним із пріоритетів України є прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, в якому кожен міг би створювати та накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися й обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному й особистому розвитку та підвищуючи якість життя. Актуальність проблеми розвитку інформаційного суспільства в Україні обумовлена, передусім загальносвітовою тенденцією становлення глобального інформаційного простору та спрямуванням України до

європейської інтеграції. Отже, порушена тема статті є актуальною, а дослідження в цьому напрямку – важливі та перспективні.

Різні аспекти даної проблеми висвітлювали у своїх наукових публікаціях Є.О. Архіпова [6], О.О. Баєв [7], В.І. Гурковський [8], Ю.В. Кондратюк [9], О.В. Кульчицька [10]. Проте, наукових статей, присвячених безпосередньо проблемі реалізації програми ЮНЕСКО «Інформація для всіх», в Україні обмаль.

Метою даної статті є висвітлення основних положень програми ЮНЕСКО «Інформація для всіх» та шляхів її реалізації в Україні.

Провідну роль у вирішенні проблеми доступу до світових інформаційних ресурсів сьогодні відіграє міжнародна організація ЮНЕСКО – спеціалізована установа Організації Об'єднаних Націй, яка при співпраці своїх членів-держав у галузі освіти, науки, культури сприяє ліквідації неписьменності, підготовці національних кадрів, розвитку національної культури, охороні пам'яток культури тощо. Значне місце в її діяльності займає проблема широкого доступу до інформації та розвиток міжнародних комунікацій. Із метою її вирішення ЮНЕСКО 2000 р. розробила програму «Інформація для всіх» [3]. Це єдина міжуря-

дова програма, яка розроблена та присвячена винятково сприянню загального доступу до інформації та знань із метою створення якісно нових умов розвитку науки, освіти та культури, що є ключовим моментом розбудови суспільства знань [1]. Особлива увага в Програмі приділяється загальному доступу до інформації та знань. Програма спрямована на вирішення складних сучасних проблем – боротьба з бідністю, здоров'я людини, якісна освіта, запобігання катастрофам, управління й охорона навколишнього середовища – шляхом скорочення нерівності між інформаційно бідними та інформаційно багатими спільнотами.

Програма «Інформація для всіх» – єдина міжурядова програма, цілком спрямована на просування загального доступу до інформації та знань в інтересах розвитку світової спільноти. Унікальність мандата програми і її міжурядовий характер наділяють Міжурядову раду – керівний орган програми – повноваженнями на міжнародному рівні озвучувати її стратегічні пріоритети, а також створювати й поширювати знання про використання інформаційно-комунікаційних технологій для розвитку.

Концепція Програми – це уявлення про світ, в якому кожна людина має доступ до інформації, важливої для неї, і в якому вона має можливість і необхідні навички використання отриманої інформації для побудови більш досконалого суспільства.

У жовтні 2008 р. на 180-й сесії Виконавчої ради ЮНЕСКО був розглянутий і схвалений доопрацьований Стратегічний план дій Програми «Інформація для всіх» на 2008 – 2013 рр. У плані підкреслюється найважливіша роль Програми в справі досягнення Цілей розвитку тисячоліття та завдань Всесвітнього саміту з інформаційного суспільства [4]. На цей період діяльність Програми ЮНЕСКО «Інформація для всіх» була головним чином спрямована на досягнення всеохоплюючої мети: «допомагати державам-членам у створенні та реалізації політики в галузі інформації та стратегії розвитку знань у світі, в якому все більшою мірою використовуються інформаційні та комунікаційні технології» [4]. Тим самим Програма «Інформація для всіх» може зробити значний внесок у вирішення про-

блем, пов'язаних із розвитком ІКТ, і «створення інформаційного суспільства для всіх», допомагаючи державам-членам розробляти та впроваджувати концептуальні основи інформаційної політики. В її рамках здійснюється тісне співробітництво ЮНЕСКО з іншими міжурядовими організаціями, що мають професійний досвід управління інформацією та її збереження: Міжнародною федерацією бібліотечних асоціацій та установ (ІФЛА), Міжнародною радою архівів тощо.

У Стратегічному плані Програми були визначені п'ять пріоритетів, відповідно до яких Програма здійснює свою діяльність: інформація в цілях розвитку; інформаційна грамотність; збереження інформації; інформаційна етика; доступність інформації. Орієнтована на політику, діяльність і практична робота у всіх перерахованих напрямках має на увазі підхід до них у більш широкому контексті рамок інформаційної політики та облік їхнього взаємозв'язку для досягнення спільної мети – розвитку суспільств інформації та знань.

Концепція Програми «Інформація для всіх» полягає в розробці всіма державами-членами стратегії змістовного наповнення інформації у цифровій формі для заохочення розвитку інформації, що є суспільним надбанням, і створення її нового змістовного наповнення. Забезпечення загального доступу до інформації у цифровій формі може дозволити представникам усіх громад можливість створення свого власного змістовного наповнення інформації своїми мовами [2, 13 – 14].

Серед документів ЮНЕСКО, що спрямовують діяльність Програми в цій галузі, варто виділити «Рекомендацію про розвиток і використання багатомовності та загальний доступ до кіберпростору» [3] та «Керівні принципи політики вдосконалення державної інформації, що є суспільним надбанням» [4].

Програма ЮНЕСКО «Інформація для всіх» має таку структуру: керівним органом програми є Генеральна конференція держав-членів, вона збирається на засідання один раз на два роки. Генеральна конференція обирає Міжурядову раду, що складається з 26 держав-членів ЮНЕСКО, здійснює керівництво Програмою в плануванні та здійсненні її діяльності. Члени Ради обираються Генераль-

ною конференцією з урахуванням необхідності забезпечити рівноправний географічний розподіл і відповідну ротацію. Міжурядова Рада обирає Бюро, яке складається з восьми держав-членів, проводить засідання двічі на рік, щоб оцінити, відібрати та затвердити проекти, а також для проведення тематичних дебатів з важливих для Програми проблем. Голова, три заступники голови, три члени і доповідач становлять Бюро Програми, яка виконує обов'язки згідно з проханням Ради. Генеральний директор ЮНЕСКО формує Секретаріат, що надає необхідні послуги з підготовки сесій Ради і засідань Бюро. Секретаріат повинен збирати пропозиції та зауваження зацікавлених держав-членів ЮНЕСКО та міжнародних організацій. Він відповідає за формулювання конкретних проектів і готує їх для вивчення.

Україна однією з перших приєдналася до ініціатив міжнародної спільноти щодо формування та розвитку національного сегменту глобального інформаційного суспільства на основі домовленостей, досягнутих та проголошених Організацією Об'єднаних Націй на Всесвітніх зустрічах на вищому рівні з питань інформаційного суспільства, які проходили у Женеві (грудень 2003 р.), та в Тунісі (листопад 2005 р.). Слід зауважити, що на міжнародному рівні ще раніше, у липні 2000 р., відбулося підписання Окінавської хартії глобального інформаційного суспільства главами держав «Великої вісімки». Аналіз досягнутих домовленостей (у Женеві – Декларація громадянського суспільства, Декларація принципів та План дій; у Тунісі – Туніська програма для інформаційного суспільства та Туніське зобов'язання) показав, що однією з першочергових умов розвитку інформаційного суспільства є надання універсального, повсюдного, справедливого та прийняттого в цілому відношенні доступу до інфраструктури інформаційно-комунікаційних технологій і послуг на їхній базі [7].

2 – 4 квітня 2012 р. у штаб-квартирі ЮНЕСКО (м. Париж) відбувалася 7-ма сесія Міжурядової ради Програми ЮНЕСКО «Інформація для всіх» (IFAP), яка займається питаннями забезпечення загального доступу до інформації та знань. У роботі сесії

взяла участь, зокрема, й делегація України на чолі з директором Міжнародного науково-навчального центру інформаційних технологій і систем НАН та МОН України Володимиром Гриценком. Під час засідань Рада розглянула питання діяльності пріоритетних напрямів Програми, зокрема, щодо розвитку інформаційної грамотності, збереження та доступності інформації, інформаційної етики тощо.

За результатами роботи сесії було схвалено рекомендації щодо подальшої реалізації та розвитку Програми «Інформація для всіх» у контексті належної збалансованості її засобів та ресурсів на регіональному рівні. Україну, яка належить до світових лідерів у формулюванні проблем розвитку інформаційного суспільства, було обрано членом зазначеної Міжурядової ради на 4-річний період під час 35-ої сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО (жовтень 2009 р.). Голова делегації України на сесії В.І. Гриценко, зокрема, поінформував членів Міжурядової ради про основні результати діяльності українського сегменту програми, включаючи результати розробок моделей трансформації суспільств за інформаційної доби та нових економічних моделей інформаційного суспільства на базі перспективних ІКТ та функціонально розвинутих технологій оновлення знань. Було продемонстровано переваги національної мережі педагогічних та навчальних ресурсів з розвитку інформаційної та комп'ютерної грамотності. Зокрема, в Україні створено технології та засоби з вирішення проблем багатомовності у кіберпросторі. В.І. Гриценко ознайомив також членів Ради з результатами реалізації в Україні процесів інформатизації освіти на базі електронних засобів, що мають переваги для забезпечення загального доступу до якісної освіти. На цій само сесії 2 квітня 2012 р. країною-головою Міжурядової ради Програми «Інформація для всіх» вдруге поспіль була обрана Росія, завдяки її активним зусиллям у процесі реалізації програми. Головою Міжурядової ради сьогодні є Є.І. Кузьмін (одночасно голова російського комітету Програми «Інформація для всіх»).

В Україні національним координатором даної програми Постановою Кабінету Міністрів України від 28 липня 2004 р. № 969 призначений Міжнародний науково-навчальний

центр інформаційних технологій та систем НАН України та Міністерства освіти і науки України. Програма ЮНЕСКО «Інформація для всіх» відіграє ключову роль у формуванні міжнародної платформи фундаментальних ідей та підходів у реалізації основного Мандата ЮНЕСКО на базі використання інформаційно-комунікаційних технологій. Міжнародний Центр разом з інститутами НАН України, міністерствами, відомствами розробив Український сегмент Програми ЮНЕСКО.

Діяльну участь у розробці та координації заходів Програми взяла кафедра ЮНЕСКО, яка функціонує у Міжнародному Центрі та її філії в регіонах України. Серед останніх проектів, що реалізує кафедра в Україні, слід згадати проект MANAGE.EDU. Він розрахований на період 21.06.2013 – 20.12.2014, фінансується Європейським Союзом. Головна мета проекту – використання транснаціонального співробітництва для розробки регіональних планів дій щодо сприяння ефективному управлінню освітою та з метою обміну передовим досвідом та інноваціями в системі управління освітою [3].

У Міжнародному Центрі функціонує регіональний центр дистанційних технологій, комп'ютерно-телекомунікаційна мережа, яка охоплює низку вітчизняних і зарубіжних університетів і використовується для проведення сумісних досліджень у галузі розробки сучасних дистанційних технологій для використання в науці, освіті, медицині та інших областях. Центром ініційовані та проводяться сумісні дослідження з іноземними організаціями, направлені на створення високоефективних перспективних технологій навчання та прискореної підготовки та перепідготовки викладачів.

Відповідно до визначених цілей програми, основними завданнями Центру є забезпечення реалізації в Україні основних напрямків програми.

Важливе місце в діяльності Центру займає розробка інформаційної політики на міжнародному, регіональному та національному рівнях. Основними напрямами інформаційної політики є безперервна освіта та моделі інформаційно-освітніх просторів у су-

спільстві знань; нові інформаційні технології в освіті; дослідження проблем розвитку з використанням ІКТ і дистанційних технологій навчання; сучасні стандарти в освітньому процесі; сучасні технології збереження цифрової та культурної спадщини. Для забезпечення діяльності за цими напрямками Центр здійснює міжнародне співробітництво із закордонними партнерами: з факультетом психології Женевського університету (Швейцарія) та факультетом науки та технологій університету Трондхейму (Норвегія) [9, 235]. 25 – 27 червня 2012 р. у Москві відбулася міжнародна конференція «Медіа- та інформаційна грамотність у суспільствах знань» у межах Міжурядової програми ЮНЕСКО «Інформація для всіх». Україна, активно співпрацюючи з іншими країнами в рамках даної програми, взяла активну участь у роботі конференції. А всього в конференції взяли участь 120 фахівців із 45 країн з усіх континентів. У пленарному режимі було виголошено понад 30 доповідей, присвячених різним аспектам розробки та впровадження нового підходу медіа- та інформаційної грамотності (МІГ), який поєднує світовий досвід розвитку медіаграмотності та досягнення формування інформаційної грамотності населення різних країн. Були схвалені підсумкова Декларація про медіа- та інформаційну грамотність та проект концепту та МІГ-індикатора (показника медіа- та інформаційної грамотності). Головна ідея Декларації – наголос на тому, що в сучасному світі неможливо бути інформаційно грамотним без медіаграмотності. Необхідно розвивати інтегрований підхід, а відповідно, опікуватися розробкою та впровадженням нової концепції МІГ. У Декларації сформульовано новітні виклики, що перешкоджають ефективному використанню інформації, зокрема ті, що описують стан медіапростору, і, особливо – брак інтеграції зусиль усіх зацікавлених сторін у розвитку крос-дисциплінарної, крос-інституційної діяльності, наприклад, між освітянськими та медійними організаціями. У декларації запропоновано офіційне визначення поняття МІГ як комбінації знань, умінь, ставлення та дій, які потрібні для забезпечення доступу, аналізу, оцінки, використання, створення та розповсюдження інформації і знань творчими, законними й етичними спо-

собами. Цей концепт побудовано на попередніх деклараціях ЮНЕСКО: Празькій (2003), Александрійській (2005), Декларації щодо медіа та інформаційної грамотності (Фес, 2011), та рекомендаціях ІФЛА щодо МІГ (2011).

27–28 листопада 2012 р. у Києві, в рамках наукових заходів, відбулася сьома міжнародна конференція «Нові інформаційні технології в освіті для всіх». Обговорювалися проблеми освітньої інфраструктури, використання ІКТ у світі, сучасних електронних ресурсів, новітніх технологій, проблем створення національної системи підготовки фахівців та ін.

Значна увага сьогодні приділяється проблемі формування нової генерації молодого покоління, яке досконало володіє сучасними ІКТ. Центр постійно проводить численні заходи, спрямовані на розширення доступу учнівської молоді до інформації, новітніх інформаційних технологій. Про досягнення України та проблеми в цьому напрямку йшлося, зокрема, і на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Дошкільна і початкова освіта: досягнення, проблеми, перспективи», яка тривала 22–23 листопада 2012 р. в м. Мукачевому. До трагічних подій 2014 р. щорічно під егідою ЮНЕСКО проводилися міжнародні конференції у Криму, присвячені реалізації програми «Інформація для всіх» (наприклад, 19-а Міжнародна конференція «Крим 2012» – «Бібліотеки та інформаційні ресурси у сучасному світі науки, культури, освіти і бізнесу» в Судаку).

Сьогодні активну роль в реалізації програми «Інформація для всіх» відіграють кафедри ЮНЕСКО, створені при ВНЗ України. В Україні діють 14 кафедр ЮНЕСКО у вишах Києва, Харкова, Донецька, Одеси, які залучаються до реалізації різного роду проектів, що здійснюються в рамках програми: кафедра лінгвістики, Київський державний лінгвістичний університет (дата створення – 1992 р.); кафедра інформаційно-комунікаційних технологій, Міжнародний університет науки і технологій, Київ (1995); кафедра філософії людського спілкування, Державний технічний університет сільського господарства, Харків (1996); кафедра прав людини, миру, демократії та міжнародного взаєморозуміння, Національний університет «Києво-Могилянська

академія» (1998); кафедра кріобіології, Національна академія наук України, (1998); кафедра екології, Донецький державний університет (1997); кафедра вищої технічної освіти: аналіз інформаційно-прикладних систем, Київський політехнічний інститут «Національний технічний університет» (1999); кафедра чистих технологій, Національний автомобільний університет, Харків (2000); кафедра превентивного виховання та соціальної політики, Академія педагогічних наук України (1999); кафедра молекулярної та клітинної біотехнології, Інститут фізіології ім. О. Богомольця Національної академії наук (1999); кафедра адаптації нетрадиційних технологій до проблем вищої освіти та соціального прогресу, Одеський національний політехнічний університет (2000); кафедра нових інформаційних технологій в інтересах освіти для всіх, Науково-навчальний центр інформаційних технологій і систем НАНУ та МОН України (2002); кафедра відновлювальної енергії та сталого розвитку, Національний Таврійський університет ім. В.І. Вернадського, Сімферополь (2006); у травні 2009 р. в Науково-дослідному інституті духовного розвитку людини Східноукраїнського національного університету імені В. Даля (м. Луганськ) створено кафедру «Духовно-культурні цінності виховання та освіти» [2]. Починаючи з 2004 р., на базі Національного технічного університету України «КПІ» реалізується проект «Центр віртуального університету» за участі науково-технічних та інженерних вищих навчальних закладів країн Центрально-Східної Європи (ЦСЄ). Важливим механізмом зміцнення координуючої ролі України у регіоні в галузі науки є Міжнародна асоціація академій наук, штаб-квартира якої функціонує на базі НАН України і яка 2003 р. отримала статус офіційного партнера ЮНЕСКО. Участь українських вишів у програмі ЮНЕСКО сприяє укріпленню їхніх міжнародних відносин та інтеграції вітчизняної вищої освіти та науки у світові освітні та наукові процеси.

Отже, аналізуючи програму ЮНЕСКО «Інформація для всіх» та основні напрямки її реалізації в Україні, можна дійти висновку, що в цілому в нашій країні останнім часом робиться багато позитивного для приєднання до світового інформаційного простору, вико-

ристання світових досягнень у сфері комунікацій та інформаційних технологій. Зрозуміла перспективність цієї роботи, в умовах світової глобалізації Україна не може залишатися поза процесами інформаційної співпраці, коопера-

ції з провідними інформаційними центрами. Тільки на шляху оволодіння найсучаснішими інформаційними технологіями Україна може приєднатися до передової світової спільноти.

Використані джерела

1. Про національного координатора Міжурядової програми ЮНЕСКО «Інформація для всіх» : Постанова Кабінету Міністрів України № 969 від 28.07.2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua-info.biz/legal/baseee/ua-amwite.htm>. – Заголовок з екрана.
2. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки : Закон України від 09.01.07 р. № 537-V // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – №12. – Ст. 102.
3. Програма «Інформація для всіх» [Електронний ресурс]: офіційний сайт. – Режим доступу: http://www.dlab.irtc.org.ua/IFAP_UA/programu.html. – Заголовок з екрана.
3. Програма ЮНЕСКО «Информация для всех». Стратегический план (2008-2013 гг.), принят Исполнительным советом ЮНЕСКО на его 180-й сессии (30 сентября – 17 октября 2008 г.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ifap.ru/ofdocs/unesco/sp813.pdf>. – Заголовок з екрана.
4. МОО «Информация для всех» 2002-2013. Генеральная конференция. Рекомендация о развитии и использовании многоязычия и всеобщем доступе к киберпространству [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ifap.ru/ofdocs/unesco/multcybr.htm> – Заголовок з екрана.
5. Архіпова Є.О. Інформаційна нерівність як соціальна проблема сьогодення / Є.О. Архіпова // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства : збірник наукових праць. – Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2008. – 339 с.
6. Баєв О.О. Доступ до інформаційно-комунікаційної інфраструктури та технологій в Україні / О.О. Баєв // Інформація і право. – 2011. – № 2. – С. 98.
7. Гурковський В.І. Розбудова інформаційного суспільства в Україні в умовах сьогодення: практичні аспекти / В.І. Гурковський // Державне управління: удосконалення та розвиток : електронне наукове фахове видання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=228>. – Заголовок з екрана.
8. Кондратюк Ю.В. Реалізація програми ЮНЕСКО «Інформаційне суспільство для всіх» в Україні / Ю.В. Кондратюк // Нова інформаційна ситуація та тенденції альтернативного розвитку ЗМК в Україні : матеріали Другої всеукраїнської конференції студентів та молодих учених (26 січня 2012 р., м. Острог) [Електронний ресурс]. – С. 233 – 238. – Режим доступу: <http://eprints.oa.edu.ua/1164/>. – Заголовок з екрана.
9. Кульчицька О.В. Україна – ЮНЕСКО: кроки історичного партнерства [Електронний ресурс] / О.В. Кульчицька. – 2012. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2012_60/Gileya60/I27_doc.pdf. – Заголовок з екрана.
10. Найдьонова Л. Інформаційна грамотність неможлива без медіакультури. [Електронний ресурс] / Л. Найдьонова. – Режим доступу: <http://osvita.mediasapiens.ua/material/7775>. – Заголовок з екрана.